

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Kulturmiljöenheten
Lisa Ragnarsson
0501-60 54 09

BESLUT
2008-02-19

Diarienummer Sida
435-40668-2005 1(10)

Enligt sändlista

Beslut om bildande av kulturresevatet Åsnebyn i Melleruds kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syfte
Beslut om föreskrifter för kulturreseptatet
Beskrivning av kulturreseptatet
Administrativa data
Planeringsbakgrund
Ärendets handläggning
Skälen för beslut
Upplysningar
Ersättningstalan
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutscharta
Bilaga 2. Översiktscharta
Bilaga 3. Skötselplan med bilagor
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Besvärshänvisning 04:1
Bilaga 6. Sändlista

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 9 § miljöbalken (SFS 1998:808) att förklara fastigheten Åsnebyn 1:11 som kulturresevat. Resevatets gräns anges med blå linje på bifogad karta, bilaga 1.

Kulturresevatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Resevatets namn skall vara **Kulturresevatet Åsnebyn**.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen i bilaga 3. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Syftet är att:

- Bevara ett värdefullt kulturpräglad landskap, som utgörs av en typisk dalsländsk bondgård med ett landskap präglad av 1800-tal och det tidiga 1900-talet.
- Förmedla en förståelse för gårdens utveckling i ett historiskt sammanhang där kulturlandskapet skall vara en källa till kunskap, inspiration och friluftsliv.
- Bruka gården på det sätt som var traditionellt i trakten under mitten av 1900-talet och därigenom ge möjlighet till pedagogisk verksamhet.
- Gynna den biologiska mångfalden.

Syftet skall tryggas genom att:

- Området skyddas från exploatering.
- Den historiska markanvändningen med åkerbruk, slåtter och bete är vägleddande för skötseln av kulturresevatet.
- Gårdens bebyggelse bevaras och kulturhistoriska lämningar eller andra spår av ett äldre odlingslandskap bevaras och tydliggörs.
- Information och pedagogisk verksamhet bedrivs.
- Skyddsvärda växt- och djurarter knutna till det historiska odlingslandskapet ges förutsättningar att överleva i livskraftiga populationer.

Beslut om föreskrifter för kulturresevatet

A. *Inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden.*

Med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken är det, utöver vad som gäller i lagar och förordningar, inom resevatetsområdet inte tillåtet att:

1. Nyanlägga väg
2. Framdra luftledning
3. Uppföra mast eller liknande anläggning
4. Bedriva täkt, gräva, schakta, borra, utfylla, övertäcka, spränga, dika, dämma eller utföra liknande handlingar
5. Upplåta mark för camping och husvagnsuppställning
6. Bortta eller skada stenmurar eller andra kulturlämningar av sten

7. Avverka eller utföra annan skogsbruksåtgärd

Utan länsstyrelsens tillstånd är det dessutom inte tillåtet att:

8. Bygga om eller på annat sätt förändra väg
9. Anordna upplag annat än tillfälligt och i samband med skötselåtgärder i reservatet
10. Sprida kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel
11. Uppföra nya stängsel
12. Framdra markledning
13. Riva byggnader
14. Utföra tillbyggnad eller förändring av befintliga byggnader
15. Uppföra ny byggnad eller annan anläggning
16. Anlägga parkeringsplats
17. Anvisa plats för eldning och tältning samt uppställning av vindskydd, husvagn etc.

Åtgärder som anges i den till detta beslut hörande skötselplanen med tillhörande byggnadsvårdsplan får utföras av reservatsförvaltaren eller av den som reservatsförvaltaren utser, utan hinder av föreskrifterna.

A 15 gäller inte tillfälliga anläggningar såsom tält vid större arrangemang

B. Förpliktelse att tåla intrång.

För att tillgodose syftet med reservatet förpliktigas med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten att tåla följande intrång:

1. Utmärkning av reservatet
2. Åtgärder enligt till beslutet hörande skötselplan inklusive uppföljning och informationsåtgärder
3. Att pedagogisk verksamhet, kurser och olika typer av evenemang bedrivs.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken

Med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas inom reservatet, är det utöver vad som annars gäller inte tillåtet att:

1. Framföra motordrivet fordon annat än på allmän väg och parkering
2. Beträda oskördad äng eller åker
3. Tälta, sätta upp vindskydd eller ställa upp husvagn
4. Samla, gräva upp, plocka eller skada växter, mossor, lavar eller insekter. Det är dock tillåtet, att för eget bruk, plocka bär, ej fridlysta växter och matsvamp.
5. Rida på sådant sätt att vandringsleder eller markerade stigar skadas
6. Göra upp eld annat än på anvisad plats
7. Sätta upp skylt, affisch, eller annan jämförbar anläggning eller göra inskrift utan reservatsförvaltarens tillstånd

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte när förvaltare, eller den förvaltare utser, utför åtgärder som behövs för kulturresevatets vård och skötsel.

Föreskrift 1 gäller ej fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt i samband med uttransport av vilt.

Beskrivning av kulturresevatet

Läge, naturgeografi och landskapsbild

Åsnebyn ligger i den nordvästra delen av Dalslands slättbygder, i den västligaste delen av Holms socken. Området som breder ut sig runt sjöarna Kolungen och Lille Kolungen präglas av en fullåkersbygd omväxlande med skogbevuxna lägre höjdparter. Fastigheten Åsnebyn 1:11, som ligger invid stranden av sjön Lille Kolungen, är endast något kuperad med en slänt i väster ner mot sjön.

Kort historik

Åsnebyn omnämns första gången i skrift i ett dokument daterat den 20 juli 1380. I det intygar en Torgrim Fågel att han avhänder sig godsens Åsnebyn i Holms socken och Kålungen i Örs socken till Jon Martinsson, som ersättning för två hingstar som han stulit från Jon. I den äldsta jordeboken från 1540-talet upptogs Åsnebyn som ett helt skattehemman.

Byn bestod på 1760-talet av tre lika stora gårdar. Den fastighet som idag motsvarar fastigheten Åsnebyn 1:11 genomgick endast ett skifte, storskifte 1792-93. År 1993 donerade dåvarande ägaren Olof Andersson gården till Hushållningssällskapet i Norra Älvsborg.

Fornlämningsmiljön

I södra delen av fastigheten finns två registrerade fornlämnningar, två gravar (RAÄ 31) och ett gravfält (RAÄ 32). Gravarna består av två stensättningar, belägna på åsen längs med sjön. Cirka 100 meter söder om gravarna ligger gravfältet där det finns ett par stensättningar och tre domarringar.

Historisk markanvändning

Storskifteskartan från 1764 är den äldsta som berör inägomarken. Bebyggelsen intog ett centralt läge på inägorna men stod via en ganska lång fägata i förbindelse med utmarken. Fäгатans sträckning sammanföll med dagens körväg in till gårdarna.

Åkermarken var uppdelad på tre gårdar, vilket tyder på att tresäde tillämpades. Större delen av resterande ytor på inägorna utgjordes på 1700-talet av slätterytor. Endast i öster fanns en särskild beteshage, benämnd "Hökeruds haga". Av kartan framgår att ängsmarken var uppdelad på tre gårdar, två i norr och ett i söder. Slättermark fanns också mellan odlingsytorna i åkergårdarna. Däremot var det bara den särskildade ängsmarken som var trädbevuxen. I åkergårdarna var det helt trädöst.

Utvecklingen under 1800- och 1900-talen har inneburit en kraftig utvidgning av åkermarken. I norra delen av byn uppodlades hela den gamla "Norre ängen". Hela detta avsnitt utgörs i dag av stora sammanhängande åkerytor utan spår av äldre bruksformer.

I söder, på den här berörda fastigheten Åsnebyn 1:11, expanderade även åkermarken, främst på ängens bekostnad. I de äldre åkergårdarna har en del impediment försvunnit. Förändringarna har dock i dessa avsnitt inte varit särskilt stora. I sydöst har ungefär hälften av det som på 1700-talet utgjorde "Södra ängen" omvandlats till åker. Uppodlingen har sannolikt skett under 1800-talets andra hälft och omfattat den fuktigare delen av ängsmarken. Området innehåller emellertid, till skillnad från den nytillkomna åkermarken i norra delen av byn, flera välbevarade äldre formelement. Åkermarken längst i sydöst rymmer bl.a. ca 1500 meter fungerande öppna diken.

Naturvärden

Åsnebyn uppvisar en mängd olika hävdade naturtyper. På gården finns öppen hagmark, ekhage och strandäng. Området med sin närhet till sjön är betydelsefullt för fågellivet och ett drygt hundratal olika arter har noterats i området kring Åsnebyn, varav ett 20-tal rödlistade. Under sommaren 2006 hittades även trollfladdermus på Åsnebyns marker vilket är den första fyndlokalen för Västra Götalands län och även för Dalsland.

I Södra ängen finns ett flertal grova ekar samt flora som påminner om att området tidigare varit ängsmark. Hävdgynnade arter som förekommer i reservatet är nattviol, gråfibbla, ängsvädd, ängshavre, mandelblomma, harstarr, blåsuga, och Jungfru Marie nycklar.

Utmed sjön finns en mycket välhävdad strandäng där den för strandängar typiska vegetationszoneringen är mycket tydlig. I den betade strandzonen finns en rik vegetation av olika flytbladsväxter bl.a. den rätt ovanliga arten hästsvans.

Mot utmarksmuren i öster finns en bred ren med ett rikligt bestånd av ängsskallra samt förekomst av jungfrulin, vilket tyder på att slåtterbruk bedrivits under lång tid.

Bebyggelse och anläggningar

Boningshuset uppfördes vid 1830-talets mitt och är en parstuga i två fulla våningar. Övriga hus på mangården är ett magasin och en mangel- och redskapsbod med underliggande källare, vilka är placerade som flyglar till boningshuset. Till fägården hör ett vagnslider/redskapsbod med hönsbarnhus, en höghusladugård, en fristående enkelloge samt ett gödsel- och grishus. Något avsides placerade ligger en smedja samt en lillstuga. I beteshagen ligger ett redskapsskjul och vid infarten till gården finns ett dubbelgarage.

Bebyggelsens nuvarande placering är sekundär och härrör från den avsöndring av fastigheten som gjordes i samband med storskiftet på 1790-talet varefter utflyttning från den gamla bytomten skedde.

Administrativa data

Skyddsform:	Kulturresevat
Reservatsförvaltare:	Länsstyrelsen Västra Götalands län
Namn:	Kulturresevatet Åsnebyn
Kommun:	Mellerud
Socken:	Holm
Kartor	Topografisk karta: 9cSV Fastighetskarta: 8D5E
Gräns:	Se bilaga 1
Fastigheter:	Åsnebyn 1:11
Ägare:	Hushållningssällskapet Väst, Box 17, Vänersborg
Brukare/arrendator:	Olle Pettersson, Gunnarsnäs Berg 1, Mellerud
Areal:	Totalt: ca 41 hektar
Markslag:	Åker ca 15 hektar Äng ca 9 hektar Skog ca 15 hektar Vatten ca 0,85 hektar Bebyggelse och tomt ca 1,15 h

Planeringsbakgrund

Vid Hushållningssällskapetets övertagande av fastigheten 1993 uppmärksammades länsstyrelsen och läns museet på gårdens kulturhistoriska kvaliteter. Ett kunskapsunderlag togs fram för att ge vägledning inför landskapsvårdsavtal och senare miljöstöd för natur- och kulturmiljövården. Detta kunskapsunderlag har sedan successivt fördjupats för bebyggelsen och gården som helhet.

Området är utvärderat i f.d. Länsstyrelsens i Älvsborgs län rapport 1994:5, Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län (klass 2). I ängs- och hagmarksinventeringen från 1996 är den öppna delen av Södra ängen (delområde 3a i skötselplanen) uppmärksammas.

Kulturhistorisk byggnadsinventering saknas för denna del av Holms socken liksom kommunalt kulturmiljöprogram.

Hushållningssällskapet Väst har gjort insatser för att iståndsätta byggnader och marker. Man har också i samarbete med andra aktörer bedrivit olika typer av verksamhet, t.ex. fältvandringar, utställningsverksamhet, slättergillen samt större publika arrangemang. Hushållningssällskapet Väst önskar fortsätta denna verksamhet och utnyttja gården i arbetet med att lyfta fram frågor kring odlingslandskapets natur- och kulturvården, landsbygdsutveckling m.m.

Beslutet om kulturresevat strider inte mot gällande hushållningsbestämmelser eller översiktsplan.

Ärendets handläggning

Länsstyrelsen tog 2002 initiativ till samtal kring ett eventuellt bildande av kulturresevat. Befintligt kunskapsunderlag har ställt samman liksom ett förslag till skötselplan. Hushållningssällskapet Väst har haft materialet för genomgång och är positiva till ett lagskydd och bedömer att det ligger i linje med de ambitioner man har med gården.

Förslag till beslut och skötselplan skickades på remiss den 20 mars 2007. Hushållningssällskapet Väst, brukaren Olle Pettersson och Åsnebyn-Läperuds vägförening har, som berörda mark- och sakägare, förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan. Förslaget till kulturresevat har även remitterats till Melleruds kommun, Skogsstyrelsen Borås, Västarvet, Riksantikvarieämbetet och LRF Väst.

Remissvar har inkommit från Hushållningssällskapet Väst, Västarvet, Skogsstyrelsen, Melleruds kommun Byggnadsnämnden, Melleruds kommun Miljönämnden och Riksantikvarieämbetet.

Hushållningssällskapet Väst

Inget att erinra mot förslaget att bilda kulturresevat.

Olle Pettersson

Har inte inkommit med något yttrande.

Åsnebyn-Läperuds vägförening

Har inte inkommit med något yttrande.

Melleruds kommun, Byggnadsnämnden

Inget att erinra mot förslaget att bilda kulturresevat.

Melleruds kommun, Miljönämnden

Inget att erinra mot förslaget att bilda kulturresevat.

Västarvet

Inget att erinra mot förslaget att bilda kulturresevat.

Skogsstyrelsen

Inget att erinra mot förslaget att bilda kulturresevat.

Riksantikvarieämbetet

Har muntligen framfört synpunkter på innehållet av skötselplanen, bl.a. målformuleringar och planens omfattning samt innehåll i beslutet, bl.a. formulering av syfte.

Länsstyrelsen: Synpunkterna har till stor del arbetats in i beslut och skötselplan.

Skälen för beslut

Gården utgör en ovanligt *välbevarad äldre agrar miljö*. Den naturgeografiskt varierade miljön och användningen av ålderdomliga brukningsmetoder långt in i senare tid har inneburit att flertalet av det äldre odlingslandskapets biotoper och formelement har bevarats. Området har i ytterst begränsad omfattning berörts av de senaste årtiondenas strukturella omvandling inom jordbruket. De förändringar i brukningsmetoder och ägoförhållanden som skett har heller inte inneburit att äldre strukturer i landskapet raderats ut.

En jämförelse mellan äldre kartor över området och dagens moderna karta ger också vid handen att fastighetsgränserna från storskiftet i stort sett förblivit intakta fram till våra dagar. Man kan här på ett tydligt sätt läsa landskapet och dess historia genom många hundra år.

Mangården utgör en god representant för byggnadstraditionen på större bondgårdar i Dalsland som den kom att utformas under den högkonjunktur landskapet upplevde under 1800-talet. Detta åskådliggörs av såväl materialval som byggnadsteknik och gestaltning. Ekonomibyggnaderna har tillkommit under 1800-talets andra hälft samt 1900-talet och exemplifierar tydligt jordbrukets förutsättningar under denna period, från havreodling under 1800-talet till ett mer animalieinriktat familj jordbruk under 1900-talet.

Länsstyrelsen bedömer att det är viktigt att skötseln av Åsnebyn utförs på ett sätt som tar tillvara gårdens pedagogiska kvaliteter och helheten i miljön. Enligt Länsstyrelsens mening föreligger ett stort allmänt intresse av att bevara och förstärka områdets kultur- och naturvärden.

Länsstyrelsen bedömer mot den bakgrunden att säkerställandet av kulturmiljön vid Åsnebyn lämpligast sker genom att området avsätts som kulturresevat. På så sätt skyddas helhetsmiljön med hjälp av föreskrifter och skötselplan.

Upplysningar

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter. Finns det synnerliga skäl får länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet.

- Förvaltare är Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Förvaltningen ska ske i samverkan med berörd markägare.
- Kulturresevatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för kulturresevatets skötsel. Översyn av skötselplanen med tillhörande byggnadsvårdsplan bör göras då uppföljningen indikerar att behov finns eller senast i december 2017.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling samt i ortstidningarna TT/ELA, Dalslänningen och Göteborgs-Posten.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i författningssamlingen och gäller omedelbart även om de överklagas.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bifogat formulär O4:1.

I detta ärende har länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutat och antikvarie Lisa Ragnarsson varit föredragande. I handläggningen har också biträdande länsantikvarie Lars Jacobzon, naturvårdshandläggare Hans Alexandersson, planarkitekt Matti Lagerblad och länsjurist Anders Hjalmarsson deltagit.

Göran Bengtsson

Lisa Ragnarsson

Kolungen

Beslutskarta

Bilaga 1

Kulturresevatet
Åsnebyn
Melleruds kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut enligt
7 kap 9 § miljöbalken. Dnr. 435-40668-2005

 Gräns för kulturresevat

1:10 000

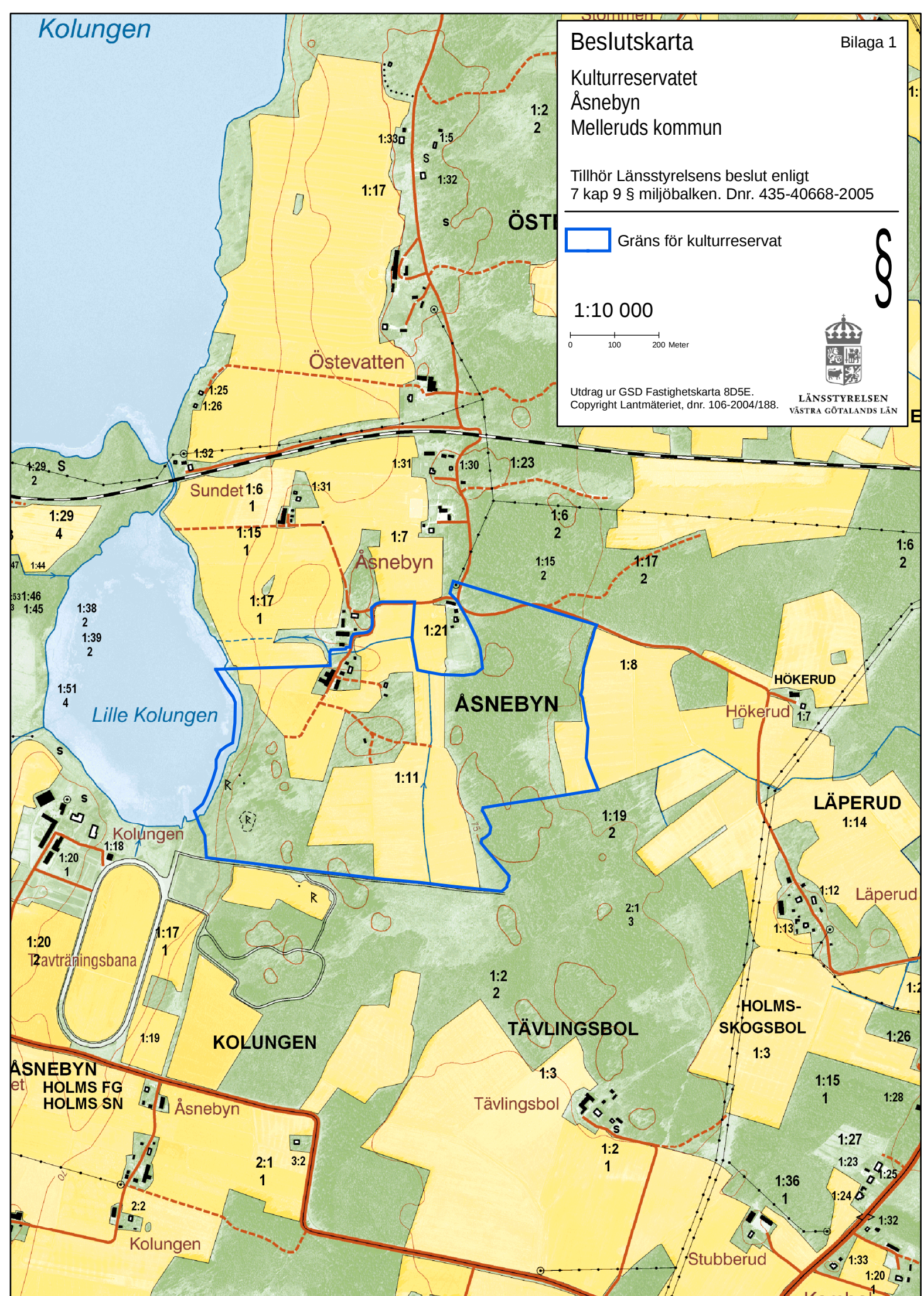
0 100 200 Meter

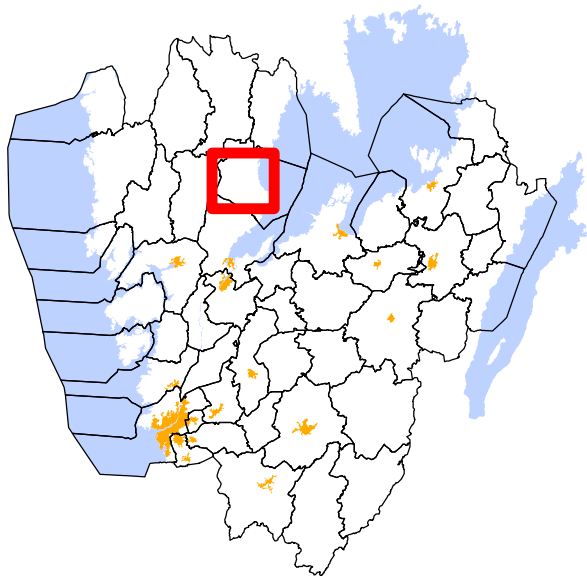
Utdrag ur GSD Fastighetskarta 8D5E.
Copyright Lantmäteriet, dnr. 106-2004/188.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

§

Översiktskarta

Bilaga 2

Kulturreseptat

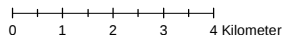
Åsnebyn

Melleruds kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut enligt
7 kap 9 § miljöbalken. Dnr. 435-40668-2005

1:150 000

Utdrag ur GSD Fastighetskarta 8D5E.
Copyright Lantmäteriet, dnr. 106-2004/188.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

